

14. Кирпичников А.И. Взятка и коррупция в России. Санкт-Петербург : Альфа, 1997. 352 с.
15. Ельнаді Бахгат, Рифаат Адель. Місяць за місяцем. Кур'єр ЮНЕСКО. 1996. Серпень. С. 4.
16. Проект Основных направлений Национальной антикоррупционной программы Грузии. Тбилиси, 2000. С. 6.
17. Етимологічний словник української мови : в 7 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні ; редкол. О. Мельничук та ін. Київ : Наук, думка, 1989. Т. 3: «Кора-М». 552 с.

УДК 342.9+349.6+553.3/9

DOI <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019-9.23>

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Легеза Юлія Олександрівна,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
(Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»,
м. Дніпро, Україна)

У статті підкреслено, що адміністративну відповідальність у сфері використання природних ресурсів необхідно розглядати як засіб публічного управління, який полягає в застосуванні до особи, винної в порушенні вимог природо-ресурсного законодавства (тобто фізичних осіб та посадових осіб), адміністративних санкцій і реалізується в межах спеціально визначеної процедури відповідними органами державної влади. Наголошено, що адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері використання природних ресурсів виступає засобом забезпечення та охорони встановленого державою правопорядку; є нормативно визначеною і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм; є наслідком винного антигромадського, протиправного діяння; супроводжується державним та громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння; пов'язана із примусом, з негативними для правопорушника наслідками (матеріального, морального, організаційного характеру), який він зобов'язаний зазнати і фактично зазнає; реалізується у відповідних процесуальних формах. Адміністративна відповідальність настає за вчинення екологічних правопорушень. Підкреслено, що визначення сутності адміністративних правопорушень у сфері використання природних ресурсів пов'язується з розглядом елементів його складу: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони. Обґрунтовано, що адміністративне правопорушення у сфері використання природних ресурсів є винним, протиправним діянням (дією чи бездіяльністю), яке посягає на визначений законодавством порядок використання природних ресурсів, заподіяло чи може заподіяти шкоду здоров'ю людини та навколишньому природному середовищу і за яке законодавством передбачено адміністративну відповідальність. З'ясовано, що адміністративні правопорушення у сфері використання природних ресурсів можуть бути класифіковані за рядом критеріїв. Зазначено, що за об'єктом посягання адміністра-

тивні правопорушення у сфері використання природних ресурсів диференційовано поділяються на адміністративні правопорушення у сфері використання земельних ресурсів, надр, лісових та/або рослинних ресурсів, водних ресурсів, охорони атмосферного повітря, тварин. Обґрунтовано, що розуміння комплексності підходів до застосування заходів адміністративної відповідальності у сфері використання природних ресурсів має виходити з позиції забезпечення реалізації концепції сталого розвитку, яку має бути покладено в основу методів, принципів та засобів публічного управління природоресурсним комплексом країни для спрямування їх на забезпечення формування перспективного природоресурсного потенціалу України.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, підстава, екологічні правопорушення, навколишнє природне середовище.

ABOUT DETERMINING THE REASONS FOR ADMINISTRATIVE LIABILITY ACTIONS

Leheza Yuliia Oleksandrivna,
Doctor of Law, Associate Professor,
Professor at the Department of Civil,
Commercial and Environmental Law
(National Technical University
Dnipro Polytechnic, Dnipro, Ukraine)

The article emphasizes that administrative responsibility in the field of natural resources use should be considered as a means of public administration, which is to apply to a person guilty of violating the requirements of environmental legislation (ie individuals and officials), administrative sanctions and implemented within a specially defined procedure by relevant public authorities. It is emphasized that administrative responsibility for offenses in the field of natural resources use is a means of ensuring and protecting the state-established law and order; is normatively defined and consists in the application (implementation) of sanctions of legal norms; is the result of a guilty anti-social, unlawful act; is accompanied by state and public condemnation of the offender and his act; associated with coercion, with negative consequences for the offender (material, moral, organizational), which he is obliged to undergo and actually suffer; it is implemented in appropriate procedural forms. Administrative responsibility comes from committing environmental offenses. It is emphasized that the definition of the nature of administrative offenses in the field of the use of natural resources is related to the consideration of the elements of its composition - the object, the objective side, the subject and the subjective side. It is substantiated that an administrative offense in the field of the use of natural resources is a guilty, unlawful act (act or omission), which violates the procedure of use of natural resources determined by the law, caused or may cause harm to human health and the environment and under which the law provides for administrative responsibility. It has been found that administrative offenses in the area of natural resources can be classified according to a number of criteria. It is noted that the object of encroachment is that administrative offenses in the field of natural resources are differentiated into administrative offenses in the field of land resources, subsoil, forest and / or plant resources, water resources, air protection, animals. Understanding that understanding of the complexity of approaches to the application of measures of administrative responsibility in the field of natural resources use should proceed from the position of ensuring the implementation of the concept of sustainable development, which should underlie the methods, principles and means

of public management of the country's natural resource complex to direct them to ensure the formation of promising natural resource potential of Ukraine.

Key words: administrative responsibility, foundation, environmental offenses, environment.

Постановка проблеми. Загальні проблеми юридичної відповідальності неодноразово перебували в центрі уваги науковців-правників, проте, незважаючи на ґрунтовні дослідження, не втратили своєї актуальності.

При цьому наявність різночитань та полісемантичність трактувань поняття адміністративної відповідальності посилюються відсутністю його законодавчого визначення, а також дефініцій суміжних понять – «адміністративна правосуб'єктність», «адміністративне правопорушення», якими оперують судова практика та юридична наука.

Стан наукової розробки проблеми характеризується тим, що, незважаючи на наявність численних фундаментальних досліджень формування і розвитку законодавства з питань використання природних ресурсів, зокрема В.І. Андрейцева, А.П. Гетьмана, Р.С. Кіріна, В.В. Костицького, В.А. Зуєва, П.М. Рабіновича, Ю.С. Шемшученка та ін., які стосуються еколого-правових проблем, питання правового регулювання відповідальності за вчинення екологічних правопорушень залишаються розробленими недостатньо.

Метою статті є встановлення підстав застосування заходів адміністративної відповідальності за вчинення екологічних правопорушень

Виклад основного матеріалу. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері використання природних ресурсів настає за вчинення екологічних правопорушень. Д.В. Лазоренко визначає адміністративну відповідальність за вчинення екологічних правопорушень як вид юридичної відповідальності, що передбачає заходи адміністративного впливу за протиправні й винні діяння, які порушують встановлений законодавчо порядок використання природних ресурсів [1, с. 125].

Професор О. Я. Лазор підкреслює, що адміністративна відповідальність є специфічним реагуванням на правопорушення, зміст якого полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення. Такий вид реагування на правопорушення – оперативний засіб впливу на порушників, оскільки застосовується в адміністративному чи судовому порядку і для його використання не обов'язково мають бути завдані збитки [2, с. 160].

Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері використання природних ресурсів виступає засобом забезпечення та охорони встановленого державою правопорядку; є нормативно визначеною і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм; є наслідком винного антигромадського, протиправного діяння; супроводжується державним та громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння; пов'язана із примусом, з негативними для правопорушника наслідками (матеріального, морального, організаційного характеру), який він зобов'язаний зазнати і фактично зазнає; реалізується у відповідних процесуальних формах [3].

Адміністративна відповідальність настає за вчинення екологічних правопорушень.

Визначення сутності адміністративних правопорушень у сфері використання природних ресурсів пов'язується з розглядом елементів його складу: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони.

Адміністративне правопорушення у сфері використання природних ресурсів є винним, протиправним діянням (дією чи бездіяльністю), яке посягає на визначений законодавством порядок використання природних ресурсів, заподіяло чи може заподіяти шкоду здоров'ю людини та навколишньому природному середовищу і за яке законодавством передбачено адміністративну відповідальність [4, с. 192].

Адміністративні правопорушення у сфері використання природних ресурсів можуть бути класифіковані за рядом критеріїв.

За об'єктом посягання адміністративні правопорушення у сфері використання природних ресурсів диференційовано поділяються на адміністративні правопорушення у сфері використання земельних ресурсів, надр, лісових та/або рослинних ресурсів, водних ресурсів, охорони атмосферного повітря, тварин.

У сфері використання земельних ресурсів виділено псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель (ст. 52 КУпАП); порушення правил використання земель (ст. 53 КУпАП); порушення правил використання земель (ст. 53-1 КУпАП); перекручення або приховування даних державного земельного кадастру (ст. 53-2 КУпАП); порушення строку погодження (відмови у погодженні) документації із землеустрою (ст. 53-5 КУпАП); порушення строків повернення тимчасово зайнятих земель або неприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням (ст. 54 КУпАП); порушення правил землеустрою (ст. 55 КУпАП); знищення межових знаків (ст. 56 КУпАП).

У сфері використання надр мова йде про порушення вимог щодо охорони надр (ст. 57 КУпАП); порушення правил і вимог проведення робіт із геологічного вивчення надр (ст. 58 КУпАП) [5].

До адміністративних лісових правопорушень належать: незаконне використання земель державного лісового фонду (ст. 63 КУпАП); порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, заготівлі і вивезення деревини, заготівлі живиці (ст. 64 КУпАП); незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка (ст. 65 КУпАП); знищення або пошкодження полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень (ст. 65-1 КУпАП); знищення або пошкодження підросту в лісах (ст. 66 КУпАП); здійснення лісових користувань не у відповідності з метою або вимогами, передбаченими в лісорубному квитку (ордері) або лісовому квитку (ст. 67 КУпАП); порушення правил відновлення і поліпшення лісів, використання ресурсів спілої деревини (ст. 68 КУпАП); пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду (ст. 69 КУпАП); самовільне сінокосіння і пасіння худоби, самовільне збирання дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід (ст. 70 КУпАП); введення в експлуатацію виробничих об'єктів без обладнання, що запобігає шкідливому впливу на ліси (ст. 71 КУпАП); пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, шкідливими викидами, відходами і покидьками (ст. 72 КУпАП); засмічення лісів відходами (ст. 73 КУпАП); знищення або пошкодження лісоосушувальних каналів, дренажних систем і шляхів на землях державного лісового фонду (ст. 74 КУпАП); знищення або пошкодження відмежувальних знаків у лісах (ст. 75 КУпАП); знищення корисної для лісу фауни (ст. 76 КУпАП); порушення вимог пожежної безпеки в лісах (ст. 77 КУпАП); самовільне випалювання рослинності або її залишків (ст. 77-1 КУпАП) [5].

До адміністративних водних правопорушень належать: порушення правил охорони водних ресурсів (ст. 59 КУпАП); порушення вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення (ст. 59-1 КУпАП); порушення правил водокористування (ст. 60 КУпАП); пошкодження водогосподарських споруд і пристроїв, порушення правил їх експлуатації (ст. 61 КУпАП); невиконання обов'язків із реєстрації в судових документах операцій зі шкідливими речовинами і сумішами (ст. 62 КУпАП).

До адміністративних рослинних правопорушень належать: порушення правил застосування, зберігання, транспортування, знешкодження, ліквідації та захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів (ст. 83 КУпАП); порушення законодавства про захист рослин (ст. 83-1 КУпАП); виго-

товлення чи збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу (ст. 85-1 КУпАП)

До адміністративних правопорушень у сфері охорони атмосферного повітря належать: порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу або впливу на неї фізичних та біологічних факторів (ст. 78 КУпАП); порушення порядку здійснення діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери і атмосферних явищ (ст. 78-1 КУпАП); недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря під час введення в експлуатацію і експлуатації підприємств і споруд (ст. 79 КУпАП), випуск в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів із перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах (ст. 80 КУпАП); експлуатація автотранспортних та інших пересувних засобів із перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах (ст. 81 КУпАП) [5].

До адміністративних правопорушень проти об'єктів тваринного світу належать: експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням (ст. 86-2 КУпАП); незаконне вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (ст. 88 КУпАП); порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст. 88-1 КУпАП); порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними (ст. 88-2 КУпАП); жорстоке поводження з тваринами (ст. 89 КУпАП); порушення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України (ст. 90 КУпАП); невиконання правил і норм у процесі створення, виробництва, зберігання, транспортування, використання, знешкодження, ліквідації, захоронення мікроорганізмів, біологічно активних речовин та інших продуктів біотехнологій (ст. 90-1 КУпАП); порушення правил охорони та використання території та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 91 КУпАП) [5].

Спеціальну групу адміністративних правопорушень у сфері використання природних ресурсів складають порушення, внаслідок яких відбувається забруднення довкілля через порушення порядку утилізації відходів. Такими порушеннями є порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення (ст. 82 КУпАП); порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів (ст. 82-1 КУпАП); виробництво продукції з відходів чи з їх використанням без відповідної нормативно-технічної та технологічної документації (ст. 82-1 КУпАП); приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними (ст. 82-3 КУпАП); змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу (ст. 82-4 КУпАП); порушення правил передачі відходів (ст. 82-5 КУпАП); порушення встановлених правил і режиму експлуатації установок і виробництв з оброблення та утилізації відходів (ст. 82-6 КУпАП); порушення вимог законодавства у сфері хімічних джерел струму (ст. 82-7 КУпАП); порушення правил застосування, зберігання, транспортування, знешкодження, ліквідації та захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів (ст. 83 КУпАП); приховування перевищення встановлених лімітів на обсяги утворення та розміщення відходів (ст. 91-3 КУпАП) [5].

Якщо розглядати природні ресурси комплексно, то можна виділити ряд адміністративних правопорушень, об'єктом яких є не диференційовані окремі природні

ресурси, а їх сукупність. Такими адміністративними правопорушеннями є перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів (ст. 91-2 КУпАП); невиконання вимог екологічної безпеки у процесі впровадження відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій, нової техніки, технологій і систем, речовин і матеріалів (ст. 91-1 КУпАП); відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації (ст. 91-4 КУпАП); порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини (ст. 92 КУпАП); порушення законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи (ст. 92-1 КУпАП).

Залежно від способу здійснення адміністративні правопорушення у сфері використання природних ресурсів поділяються на правопорушення, вчинені шляхом здійснення активних дій (наприклад, незаконне вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (ст. 88 КУпАП); виробництво продукції з відходів чи з їх використанням без відповідної нормативно-технічної та технологічної документації (ст. 82-1 КУпАП) та ін.); внаслідок бездіяльності (невиконання правил і норм у процесі створення, виробництва, зберігання, транспортування, використання, знешкодження, ліквідації, захоронення мікроорганізмів, біологічно активних речовин та інших продуктів біотехнологій (ст. 90-1 КУпАП), приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними (ст. 82-3 КУпАП) та ін.); змішані (порушення правил землеустрою (ст. 55 КУпАП) порушення порядку здійснення діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери і атмосферних явищ (ст. 78-1 КУпАП) та ін.) [5].

При цьому для притягнення до адміністративної відповідальності у сфері використання природних ресурсів не є обов'язковим настання негативних наслідків, що і підкреслюється Ю.С. Шемшученком: «За диспозиціями окремих норм для цього досить вчинення зазначеної в законі дії (бездіяльності) безвідносно до настання негативних наслідків» [7, с. 71]. Так, відповідно до правил полювання та здійснення інших видів використання мисливських тварин до адміністративної відповідальності може бути притягнута особа лише за передачу своєї мисливської рушниці іншій особі. Адміністративна відповідальність настає навіть за замах на правопорушення, тобто реальної шкоди може й не бути.

А.Т. Комзюк вважає, що місце, час, спосіб, знаряддя та засоби вчинення адміністративного правопорушення у сфері використання природних ресурсів не є обов'язковими ознаками складів правопорушень, однак можуть допомогти за умов правильної кваліфікації діяння для врахування всіх обставин, що можуть пом'якшувати чи обтяжувати відповідальність. Шкідливий наслідок і причинний зв'язок розглядаються як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони лише у правопорушеннях з матеріальним складом, де в результаті вчинення такого діяння має завжди заподіюватися матеріальна шкода [8, с. 17].

Важливим виступає питання шкоди, що спричиняється адміністративним правопорушенням у сфері використання природних ресурсів, яка має багатосторонній характер, адже несе в собі свідому загрозу не лише економічній та національній, але й екологічній безпеці, що є важливим аспектом існування та життєдіяльності людини.

Окремо необхідно зупинитися на визначенні розміру шкоди, заподіяної внаслідок вчинення правопорушень у сфері використання природних ресурсів. За загальним правилом порядок обчислення розмірів екологічної шкоди встановлюється відповідно до таксового методу. Наприклад, у справах про лісопорушення розмір заподіяної шкоди обчислюється за відповідними таксами, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 року № 665 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу» [9] тощо. Однак більшість цих нор-

мативно-правових актів не переглядалися вже понад 5 років, і навіть з урахуванням індексу інфляції розмір матеріальної шкоди, який визначається за відповідними таксами, є морально застарілим і вимагає перегляду.

Окрім встановленого таксового методу оцінки розміру екологічної шкоди, допускається її визначення на підставі висновку екологічної експертизи.

У цьому аспекті цікавою видається пропозиція І.А. Куян про запровадження принципу обов'язковості участі експерта в розгляді адміністративної справи про адміністративне правопорушення у сфері використання природних ресурсів [10, с. 9].

Водночас застосування експертної оцінки в поєднанні з таксовим методом визначення розміру екологічної шкоди є неприпустимим. Наскільки на практиці може бути реалізована пропозиція вченого? В умовах браку експертів-екологів спостерігається ускладнення доступу до експертних установ, вони є перевантаженими і тому фактично залучаються до розгляду справи лише у випадках заподіяння значної шкоди або у випадку відсутності методики застосування таксового методу; зокрема, за порушення вимог законодавства про охорону атмосферного повітря шкода встановлюється на підставі висновку державної екологічної експертизи.

Крім того, очевидною є необхідність законодавчого визначення порядку обчислення екологічної шкоди, адже саме він покладається в основу притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, в тому числі до адміністративної.

Таким чином, складовими елементами об'єктивної сторони правопорушення у сфері використання природних ресурсів є протиправне винне діяння у формі дії чи бездіяльності, яке завдало або могло завдати екологічної шкоди, та причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою особи і заподіяною шкодою.

Із суб'єктивної сторони адміністративних правопорушень у сфері використання природних ресурсів допускається застосування заходів адміністративної відповідальності як за наявності вини (у більшості випадків), так і без вини суб'єктів правопорушень.

При цьому під виною, згідно з думкою М.М. Бринчука, розуміється психічне ставлення правопорушника до своєї протиправної поведінки, яка може виявлятися в дії чи бездіяльності. Вина, у свою чергу, може бути у формі умислу (прямого чи опосередкованого) чи необережності (самонадійності чи недбалості) [11].

Відповідальність без вини настає у випадку заподіяння екологічної шкоди внаслідок функціонування джерела підвищеної небезпеки. Під об'єктом підвищеної небезпеки розуміється об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру (ст. 1 Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки») [12].

Відповідно до статті 69 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» особи, які володіють джерелом підвищеної екологічної небезпеки, зобов'язані компенсувати заподіяну шкоду громадянам та юридичним особам, якщо не доведуть, що ця шкода виникла внаслідок стихійних природних явищ або навмисних дій потерпілих [13].

Зазначені вище елементи (суб'єкт, об'єкт, суб'єктивна сторона, об'єктивна сторона правопорушення) разом утворюють склад правопорушення у сфері використання природних ресурсів, наявність якого дає підстави для притягнення винних у скоєнні цього правопорушення до адміністративної відповідальності.

Необхідно наголосити, що об'єктом адміністративних правопорушень у сфері використання природних ресурсів є не лише безпосередньо окремі природні ресурси

чи природно-ресурсні комплекси, а й порушення порядку управління у сфері їх використання.

У такому аспекті постає питання доцільності впровадження комплексного підходу до визначення підстав адміністративної відповідальності у сфері використання природних ресурсів. Зокрема, у випадку вчинення порушення правил охорони надр, передбаченого ст. 57 КУпАП, шкода може бути заподіяна також водним, земельним, лісовим ресурсам.

Комплексність підходу до розуміння адміністративної відповідальності у сфері використання природних ресурсів відповідає вимозі реалізації концепції сталого розвитку. Вперше концепція сталого розвитку (СР) (sustainable development) була задекларована у 1987 р. у звіті Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку, підготовленому для ООН. Тут вона розумілася як розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [14, с. 626]. Факт переходу до концепції сталого розвитку остаточно було зафіксовано у Ріо-де-Жанейро, де у 1992 р. 176 країн світу підписали Конвенцію про охорону біологічного різноманіття [15].

Конвенцією про охорону біологічного різноманіття проголошено необхідність із боку держав-підписантів сприяти: збереженню якості водяних ресурсів і забезпеченості ними; захисту морів і прибережних територій; застосуванню комплексного підходу до планування і раціонального використання земельних ресурсів; раціональному управлінню вразливими екосистемами, боротьбі з опустелюванням і посухами; веденню сталого сільського господарства і розвитку сільських районів; боротьбі за збереження лісів; збереженню біологічної розмаїтості; екологічно безпечному використанню біотехнологій; захисту атмосфери; екологічно безпечному управлінню твердими відходами і стічними водами; екологічно безпечному управлінню токсичними хімікатами; екологічно безпечному управлінню небезпечними відходами; екологічно безпечному управлінню радіоактивними відходами [15].

Висновки. Отже, розуміння комплексності підходів до застосування заходів адміністративної відповідальності у сфері використання природних ресурсів має виходити з позиції забезпечення реалізації концепції сталого розвитку, яку має бути покладено в основу методів, принципів та засобів публічного управління природоресурсним комплексом країни для спрямування їх на забезпечення формування перспективного природоресурсного потенціалу країни.

Таким чином, адміністративна відповідальність у сфері використання природних ресурсів розглядається нами як засіб публічного управління, який полягає в застосуванні до особи, винної в порушенні вимог природоресурсного законодавства (тобто фізичних осіб та посадових осіб), адміністративних санкцій і реалізується в межах спеціально визначеної процедури відповідними органами державної влади.

Список використаних джерел:

1. Лазоренко Д.В. Адміністративно-правове регулювання використання природних ресурсів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. 233 с.
2. Лазор О.Я. Адміністративно-правові засади державного управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні : дис. д-ра наук з держ. управління : 25.00.02 «Механізми державного управління». Київ : Національна академія державного управління при Президентові України, 2004. 479 с.
3. Колшаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
4. Андрейцев В.І. Екологічне право: курс лекцій. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
6. Цивільне право України : підручник : у 2-х кн. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. Київ : Юрінком Інтер, 2002. Кн. 1. 720 с.
7. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / Комзюк А.Т., Гуменюк В.А., Джагупов Г.В. та ін. ; за заг. ред. А.Т. Комзюка. Харків : Вид-во Харк. Нац. ун-ту внутр. справ, 2007. 80 с.
8. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / Комзюк А.Т., Гуменюк В.А., Джагупов Г.В. та ін. ; за заг. ред. А.Т. Комзюка. Харків : Вид-во Харк. Нац. ун-ту внутр. справ, 2007. 80 с.
9. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 р. № 665. *Офіційний вісник України*. 2008. № 56. С. 30. Ст. 1868.
10. Куян І.А. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2001. 20 с.
11. Бринчук М.М. Экологическое право : учебник. 4-е изд. Москва : Эксмо, 2010.
12. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 15. Ст. 73.
13. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1991.
14. Майер Дж. М., Раух Дж. Е., Філіпенко А. Основні проблеми економіки розвитку. Київ : Либідь, 2003. 688 с.
15. Конвенція про охорону біологічного різноманіття : міжнародний документ від 05.06.1992 р. *Офіційний вісник України*. 2007. № 22. Ст. 932.

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019-9.24>

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Постол Олена Ігорівна,
ад'юнкт кафедри
адміністративного права та процесу
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

У статті розглянуто особливості застосування кожного зі спеціальних заходів протидії домашньому насильству: терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; направлення кривдника на проходження програми для кривдників. Висвітлено низку проблемних питань застосування спеціальних заходів протидії домашньому насильству та запропоновано напрями їх вирішення. Наголошено, що однією з підстав постановки на профілактичний облік кривдника доцільно визнати постанову суду про накладення адміністративного стягнення за вчинення домашнього насильства, а не факт виявлення такого насильства. Підкреслено, що програми для кривдників є важливим елементом у виправленні поведінки кривдника та формування у нього ненасильницької